

Verum ratio meriti congrui bonis operibus humanis inest, etsi homo non expresse certi alicujus boni flagitationem adjungat: nam Deus ipsum opus ejusque valorem respicit atque habitualement voluntatem hominis justis aut peccatoris poenitentis novit, qua ille cupiat, ut abundantius et securius juvetur in negotio aeternae salutis: imo etiam alia justa et bona desideria Deus, cui omnia patent, attendit. Nihilominus praestat, certas aliquas gratias etiam expresse per bona opera petere, maxime si quis desiderat aliis de congruo bona quaedam mereri, imo etiam si sibi certum aliquod auxilium conciliare proponit, quum existentibus debitis conditionibus infallibilitas effectus, potius quam merito congruo, competat impetrationi seu orationi.

²⁶⁵ 5. Operum honorum vim impetratoriam et de congruo meritoriam non possumus totam in alios transferre, quoniam ipsi nos divinae gratiae auxiliis continuo egemus, eaque implorare nobis tenemur. Aliud autem est de vi satisfactoria quoad poenas temporales: hanc, si volumus, totam in alios, praecipue in animas sanctas in purgatorio detentas transferre nobis licet; imo id facere, quum sit eximium caritatis exercitium, condignum meritum et impetrationem nobis proficuum multum auget. Et quamquam aliqui putavere, caritatem, qua nosmetipsos in Deo amare debemus, postulare, ut maculam reatus poenae, quae sit res Deo aliquo modo displicens, in nobis ipsis exstinguamus potius quam in aliis: ille scrupulus sane removetur cuilibet fidei per solemnem illam approbationem et summas laudes atque immensa fere indulgentiarum dona, quibus R. Pontifices affecerunt actum illum *heroicum*, ut vocatur, erga purgantes animas, quo aliquis omnes satisfactiones per se vel alios unquam comparandas vel etiam post mortem offerendas animabus defunctorum cedit, ut per manus B. M. V. illae citius liberentur Deumque in coelis glorificare possint, etiam sub conditione quod ipse diutius in purgatorio sit passurus. Cf. *Rescripta auth. S. C. Ind.* etc. n. 392. (U. et O. per Pium IX. 30. Sept. 1852 et 20. Nov. 1854 declar. et confirm.)

Theologia moralis specialis.

PARS I.

De Virtutibus et Officiis vitae christianae eorumque laesione.

Theologiae moralis generalis erat principia communia ratione per ²⁶⁶ fidem illuminata declarare, ex quibus actionum humanarum moralitas profuatur atque dijudicetur; specialis theologiae moralis est, in diversis relationibus, quas homo in toto vitae christianae ambitu habet vel habere potest, moralitatem seu normam rectitudinis investigare, conformitatem cum divina voluntate et cum humana natura intimius perspicere, difformitatem ejusque gradum et mensuram definire, paucis, mores christianos singulos exponere atque simul media declarare, quibus homo, ut in officio suo contineatur, adjumentum accipiat.

Porro *virtutibus* universa morum honestas continetur, ex iisque ut ex sua regula pendet. Verum, quum non omnis honestas ejusque plenitudo in homine necessaria sit, ne ordinem recti laesisse dicatur, — alias ne profectus quidem in honestate et sanctitate conciperetur — : regulam honestatis *necessariae* ac proin discriminis inter honestatem et inhonestatem arctius circumscribi oportet. Necessaria igitur honestas seu officia hominis ex singularibus *legibus* tam naturalis quam positivi, tam humani quam divini juris, ut ex sua regula pendent.

De utraque ergo regulâ agi debet. At agentes de moribus humanis et christianis, utramque, puta virtutes et leges, nos se junctim tractare impossibile est, nisi multa repetere velimus. Nam omnia, quae *lege* statuta sunt, ad aliquam *virtutem* pertinent, quamquam non omnia, quae ad virtutem aliquam spectant, lege comprehenduntur. Neque leges et officia rite intelliguntur, nisi perspiciatur, cuinam virtuti speciali seu cuinam boni moralis speciei hoc et illud officium, hoc et illud legis objectum adscribendum sit; neque virtutes singulas aliquis recte intelliget, nisi simul, quae ex necessitate hujus virtutis, ideoque ex officio et lege agenda sint, intellexerit. Insuper laesio legis seu peccata ex oppositione contrariarum virtutum illustrantur et perfectius intelliguntur. Quare sic universam theologiam moralem specialem didimus, ut hîc

I^a Parte agamus de Virtutibus et Officiis vitae christianae eorumque laesione; dein sequenti tomo

II^a Parte de Adjumentis vitae christianae.

Porro omnis vitae humanae, ideoque etiam christianae, virtutes ²⁶⁷ et officia versantur circa bona *divina* et circa bona *humana*¹. Circa

¹ Quamquam fide edocti sumus, nos etiam ad beatos spiritus certam relationem habere eosque etiam officiis nostris attingi, tamen ea, quae de eorum relatione nobiscum nostraque relatione mutua dicenda occurrunt, quum pauca sint, ad bona divina et humana per quandam similitudinem referri possunt.

bona divina duplicis generis virtutes versantur, quibus similia officia respondent:

1. Virtutes, quae *Deum immediate* pro objecto habent — virtutes *theologicae*.

(Hae vero simul omnibus virtutibus et officiis, quae homo sive erga Deum, sive erga se, sive erga alios habet, quasi praesident eisque novum splendorem tribuunt; quare merito omnis tractatio theologiae moralis specialis a virtutibus theologicis incipit).

2. Virtus, quae *cultum divinum* pro objecto habet — virtus *religionis*; quae est una ex praecipuis virtutibus *moralibus*.

Virtutes et officia, quae bona humana spectant, sive propria ipsius agentis bona, sive aliorum hominum, commodius *secundum diversa objecta* dividuntur; quare praemissa accuratiore notione earum virtutum moralium, quarum est curae bonorum humanorum praesidere, objectorum ordinem sequemur, acturi

1. de virtutibus *moralibus*;

2. de singulis *objectis*, circa quae officia nostra versantur: bonum *sociale*; bonum *individuale* primum, i. e. ipsam personam humanam et vitam corporalem; bonum *conjugale*, quod proxime complet bonum individuale fundamentale; bona *externa*, ut fortunae, famae.

Hac ratione id commodi etiam habetur, ut fere *secundum ordinem decalogi* officia singula et peccata explicare possimus. Neque id in opere practico theologiae moralis, quod confessariis maxime usui esse debet, negligendum esse censeo, quominus eundem ordinem, quantum commode fieri potuit, in officiis et peccatis tractandis sequeretur, quem tum in excipiendis confessionibus tum in institutionibus christianis sequi oportet.

Liber I.

De virtutibus et officiis circa Deum et divina bona.

Tractatus I.

De virtutibus theologicis.

²⁶⁸ Notiones praeviae. Virtus per se sensu philosophico et theologico significat habitum operativum bonum, ideoque semper respectum ad certos actus habet. Hos actus theologia moralis natura sua praecipue considerat. Distinguitur vero virtus *naturalis sive acquisita* et virtus *supernaturalis sive per se infusa*. Naturalis seu acquisita est, quae repetitis actibus acquiritur, et dat inclinationem atque facilitatem

ad certos actus exercendos. Supernaturalis et per se infusa ea est, quae hominem reddit aptum ad actus, qui facultatem mere humanam seu naturalem excedunt, quaeque hominem ad finem supernaturalem, humanas et creatas vires excedentem, disponit. Hae supernaturales virtutes non tam facilitatem tribuunt, sed ipsam facultatem sive aptitudinem conferunt, ut homo ad finem supernaturalem destinatus actibus huic fini convenientibus sese disponere possit.

Principalem locum tenent virtutes theologicae, quae ipsum Deum immediate attingunt, ejusque attributa pro immediato motivo seu objecto formali habent. Ejusmodi theologicae virtutes a theologis tres enumerantur: fides, spes, caritas. Fides et spes inchoant hominis elevationem, caritas eam complet utpote inseparabiliter conjuncta cum gratia sanctificante, quae supernaturali et quodammodo divina natura ipsam animae essentiam transformat et immutat.

Nobis in tractandis et definiendis virtutibus ad habitus respicere opus non est, sed actus virtutum agnovisse sufficit.

Caput I.

De Fide.

Hac de re praeclare scripsit S. Thom. II. II. q. 1—20, Lugo *de fide* disp^{es} 25, praeterea S. Alph. l. 2 (al. 3) n. 1—19, Suarez, Laym. l. 2 tr. 1, Sporer *in dec.* tr. 2 c. 1—3, Scavini t. 3 n. 233—316, Pruner 2 Th. 1. Abschn. 3. Hauptst., E. Müller l. 2. § 1—12 etc.

§ 1.

De fidei notione.

Fides actus supernaturalis est, quo homo iis, quae Ecclesia ut ²⁶⁹ revelata proponit¹, super omnia firmiter assentitur propter auctoritatem Dei summe veracis revelantis.

I. Fides igitur 1. non assentitur doctrinis quia intelligit, sed quia Deus eas revelavit. Cf. Joan. 20, 29; Hebr. 11, 1;

2. super omnia firmiter assentitur, firmiter omni etiam angelica auctoritate: Gal. 1, 8; firmiter ipso sensuum nostrorum testimonio, quod fortasse intelligitur 2 Petr. 1, 19; firmiter ipsius facti revelationis cognitione et scientia: v. thes. 19 ab Innoc. XI. confixam;

3. ad fidem requiritur tamen notitia Dei revelantis certa (cf. thes. 21 ab Innoc. XI. damnata); attamen illa certitudine supposita, in ipso actu fidei ipsa notitia Dei divinaeque revelationis majore firmitate quam antea apprehenditur.

¹ Merito quidem assensum privatae revelationi datum, saltem ab eo, cui haec revelatio facta fuerit, praestantissimi theologi ad eandem fidei virtutem revocant; nihilominus si de fide, ut omnibus necessaria est, de fide catholica, sermo instituitur, ejus objectum, quod in definitione assumpsi, ad ea restringitur, quae ab Ecclesia ut revelata aliquo modo proponuntur.

Fides secundum Vaticanum sess. 3 c. 3: „Virtus supernaturalis est, qua Dei aspirante et adjuvante gratia ab eo revelata vera esse credimus, non propter intrinsicam rerum veritatem naturali rationis lumine perspectam, sed propter auctoritatem ipsius Dei revelantis, qui nec falli nec fallere potest.“

Est ergo fides intellectualis assensus:

1. *propter auctoritatem Dei* datus, ut ex Vat. l. c. constat. Cf. Joan. 20, 29; Hebr. 11, 1;

2. *super omnia firmus*: v. supra;

3. *attamen rationabilis*: v. ib. Vat. c. 3 et th. 20 et 21 ab Innoc. XI. damnatas;

4. *liber*; siquidem per actum fidei libera Deo obedientia praestatur, quum homo possit aut omnino dissentire, aut assentiri ex alio motivo quam propter Dei auctoritatem vel non supra omnia firmiter: v. 2 Cor. 10, 5; Trid. sess. 6 c. 6; Vat. l. c.

270 II. Videlicet, ut breviter indicem, quomodo homo ad fidem perveniat, haec noto:

Homo audit ex instructione, narratione, praedicatione, Deum nobis plures veritates revelasse. Hanc revelationem vere factam esse eamque vere esse divinam, colligitur ex certis et indubitatis argumentis, quae saltem pro captu suo quisque ita intelligit, ut omne prudens dubium de revelatione divinitus facta excludatur. Miracula, vaticinia olim facta et historice certa, religionis in se sanctae tam mira propagatio et in universum mundum extensio, Ecclesiae inter mille pericula et persecutiones omnisque generis adversitates perpetua conservatio atque dilatatio et hujus religionis et Ecclesiae a tot hominibus doctis et indoctis, pauperibus et rerum abundantia affluentibus, nobilibus et abjectis eadem professio atque caritatis inter eos unio: haec argumenta et documenta sunt, quae ipsi infantes, quando ex auctoritate parentum et magistrorum historicam veritatem edocentur, pro suo captu satis perspiciunt, et quae homines, quo excultiores evadant, eo majore vi et efficacia revelationis divinitatem invicte probare intuentur.

Intellecto igitur facto revelationis, quam Deus ad totum genus humanum direxit, et simul idea Dei ut summe veracis et summe colendi concepta, sponte primo oritur *judicium de credibilitate* et de *obligatione credendi* seu, ut ajunt, de credenditate revelationis christianae: quod *judicium* opitulante gratiâ divinâ supernaturale efficitur.

Eâdem gratiâ porro influente, homo, si cooperatur, concipit *secundo* pium *voluntatis affectum*, quo libere se determinat ad firmiter amplectendas veritates a Deo revelatas, et sibi ipsi imperat illum intellectualem assensum, qui concipiendus est. Porro ad hunc saltem pium voluntatis affectum gratiam requiri, *de fide est*; ratio vero theologica id comprobans et plenissime evincens ea est, quod meritum actûs fidei ex hac libera voluntatis subjectione necessario repetendum sit, ad omne autem meritum supernaturale gratia stricte dicta requiratur.

Tertio tandem, stante imperio voluntatis et gratiâ persistente, impossibile est, actum fidei non sequi: at ille actus liber est et manet (non formaliter, siquidem nullus actus, ut actus est, minus etiam actus intellectualis formaliter est liber, sed denominative), quia istud voluntatis imperium cohibere in hominis potestate est. In intellectu igitur actus fidei formaliter efficitur; at pendet a libera voluntate. Et quoniam actus imperans et imperatus ejusdem ordinis esse debent, etiam ad actum ipsum fidei ab intellectu eliciendum supernaturale Dei adiutorium seu gratia est necessaria.

III. Ut igitur fides *primo* concipiatur, necesse est, ut formaliter²⁷¹ et explicite hominis cogitatio ac *judicium* prius in Dei veracitatem et in factum revelationis feratur: aliter enim impossibile est fidem nasci. At qui consuevit veritatibus revelatis propter Dei auctoritatem adhaerere, verum actum fidei exercere potest et exercet, etsi formaliter de Dei auctoritate non cogitat. Sufficit enim, ut ratio, cur assentiatur, vere sit Dei auctoritas, id quod esse potest sine formali illius auctoritatis cogitatione.

Bene in hanc rem Suarez (de *voluntario* disp. 8 sect. 3 n. 4) ait: „Experientia docet, infirmum velle medicinam etiam amaram, etsi nihil cogitet de sanitate, tamen non vult illam (medicinam) propter se: nam saepe in illa non est ulla ratio volendi illam. [Ergo, concludit, potest homo unum propter alterum velle, etsi illud alterum non attendit neque intendit formaliter] . . . Alias nunquam quis amaret proximum vera caritate, nisi actu cogitaret de Deo, propter quem debet eum diligere. *Similiter nunquam quis crederet actu verae fidei, nisi actu cogitaret de prima veritate revelante, propter quam credit.*“ Adeo certum igitur erat eximio illi scriptori, posse aliquem *vera fide* doctrinam, quam ut revelatam consuevit considerare, actu admittere, etsi nunc actu non cogitet de Deo revelante, ut inde sumat argumentum, quo thesin generalem clare demonstrat statuentem, unicam rationem, propter quam aliud appetatur, non necessario debere formaliter menti obversari.

Quod probe notandum est, ut recte intelligantur ea, quae infra de obligatione actûs fidei dicenda sunt. Alii ejusmodi fidei actum vocant actum fidei implicitum, in se fortasse minus recte dictum, quia impossibile est, actum fidei implicite in altero actu contineri, quamquam in aliquo actu fidei, qui *explicite circa unum objectum* versatur, *implicitè etiam alterum objectum* contineri et assumi potest.

IV. *Ratio, cur* veritatibus propositis in actu fidei assentiatur, *ob-*²⁷² *jectum formale* dicitur, ipsae *veritates, quibus* assentiatur, ejus *objectum materiale*. Objectum ergo materiale fidei omne id est, quod Deus nobis revelavit. Objectum formale est ipsa *Dei loquentis summa auctoritas*, seu divina revelatio Deique summa veracitas. Et quamquam non una est theologorum sententia, quando explicant, quomodo objectum hoc formale ipsum actum fidei ingrediatur eumque interne afficiat: id sine dubio admittendum est, illud objectum formale non ut praevis intellectum et inferioris gradûs assensu affectum, sed aliquo